

Pilsoņu dialoga rokasgrāmata

Co-funded by the
Europe for Citizens Programme
of the European Union

Ievads

Pamatinformācija un mērķis

Jelgavas novads Latvijā, Reklinhauzenes apgabals Vācijā, Vodzislavas apriņķis Polijā un Sormlandes apgabals Zviedrijā kopā īsteno ES projektu “Diversity Unites” jeb “Daudzveidība vieno” 2015.–2017. gadam.

Viens no šī projekta mērķiem ir veicināt labāku izpratni pilsoņu vidū par kopīgu atbildību par ES. Vēl mērķis ir pētīt un ierosināt, kā uzlabot pilsoņu demokrātiskas līdzdalības iespējas un kā lēmumu pieņemšanas procesu var pielāgot tam, lai pilsoņi patiešām vēlētos līdzdarboties.

Lai veicinātu darbu pie šo mērķu sasniegšanas, četras projekta puses kopīgi 2016 gada rudenī izstrādāja Pilsoņu dialoga rokasgrāmatu, pamatojoties uz Zviedrijas kopienu un organizāciju paraugpraksi.

Kāpēc pilsoņu dialogs?

Pilsoņu dialogs ir līdzeklis noteiktu mērķu sasniegšanai. Pirmais posms darbā pie pilsoņu dialogiem ir dialogu principu izstrāde. Īpaši jāņem vērā daži no šiem jautājumiem: kā uzrunāt vājas un spēcīgas grupas, kas jau ir aktīvas, kas nekad nevar paust savu viedokli, kādi šķēršļi liedz līdzdarboties un kādas metodes var izmantot, lai nodrošinātu vairāk līdzdalības iespēju.

Pirms tiek sākts pilsoņu dialogs, ir svarīgi skaidri saprast, ko vēlamies sasniegt. Politikā gūst atbalstu, atrodot tik daudz jomu dialogam ar pilsoņiem, cik vien iespējams, ietverot visus pilsoņus — bērnus, jauniešus, pieaugušos un gados vecākus pilsoņus. Jauni aspekti sniedz jaunas perspektīvas, un pirms svarīgu lēmumu pieņemšanas pilsoņu dialogs papildina reprezentatīvo politiku.

Vairāk zināšanu, plašāka līdzdalība un lielāka pārliecība

Ir būtiski, ka tiek noteikti reāli sasniedzami iespējamie scenāriji un rezultāti. Profesionālu viedoklis un informēts viedoklis ir svarīgs, lai dialogs būtu pārdomāts un konstruktīvs, un mēs nevaram cerēt, ka pilsoņi sniegs atbalstu grūtu lēmumu pieņemšanā, ja viņi nepārzinās attiecīgo jautājumu.

Labs dialogs rada plašākas zināšanas par demogrāfijas procesiem un lielāku toleranci pret citu personu argumentiem un uzskatiem. Pilsoņu dialogs nenožīmē tiešu demokrātiju, bet sniedz līdzdalības un ietekmes iespējas, izmantojot labus argumentus. Tuvības sajūta un pārliecība tiek radīta personīgās tikšanās reizēs un dialogos, kuros politiķi vai citi pārstāvji un pilsoņi var tikties kā vienlīdzīgas personas ar kopīgām interesēm, vajadzībām un bažām.

Ar ko var veidot dialogu un kāpēc

Kāpēc ir jābūt pilsoņu dialogiem, ja mums ir ievēlēti politiķi, kuri pieņem lēmumus mūsu vārdā?

Citu iemeslu starpā tiem ir jābūt, lai nodrošinātu labāku lēmumu pieņemšanas pamatu, jo “pareiza izpratne no paša sākuma” ietaupa laiku un naudu. Vēl viens iemesls ir zināšanu, līdzdalības un pārliecības palielināšana pilsoņu vidū vai iespējamība diskutēt ar tiem, kas piedalās procesos.

Politikā kopumā atbild par kopainas saskatīšanu un pilsoņu vēlmju un vajadzību apmierināšanu. Mums ir politiķi, lai pārstāvētu ikvienu pilsoni, tostarp tos, kuri jebkāda iemesla dēļ starpvēlēšanu laikā nepauž savu viedokli. Tāpēc ir svarīgi uzdrošināties pastāvēt par likumīgām interesēm un ļaut brīvi saskatīt kopainu par pilsoņu vēlmēm.

Dialogs — par ko

Ikviens, kurš vēlas veidot dialogu ar pilsoņiem, pieredz izteiktu konkurenci informācijas plūsmas, laika un nodošanās ziņā. Neskatoties uz to visu, vairākumam cilvēku ir kas cits, kam viņi labprāt veltītu savu laiku. Paļauties uz pieņemumu, ka vienmēr būs kaut kas, par ko parunāt, ja vien piedāvāsīt iespēju, nerada iespaidu, ka pilsoņi vai jūs būtu nodevušies dialoga veidošanai.

Iespējams, politiķi redz, ka ir vērtīgi diskutēt ar pilsoņiem, bet lielākā daļa politiķu iesaistās dialogā tikai paša dialoga pēc. Daži nešaubīgi arī brīnīsies, par ko vēlaties veidot dialogu un kādā dialogā pilsoņi iesaistītos.

Ja uzaicināt uz tikšanos par jautājumu, kas jau ir izlemts, ir būtiski uzņemties atbildību par lēmumu un tā sekām, izskaidrot lēmuma pamatojumu un iemeslus, precizēt sekas un atbildēt uz jautājumiem.

Ja vēlaties, lai pilsoņi patiešām varētu ietekmēt procesu pirms lēmuma pieņemšanas, darbs ir jāsāk agri, ir jāraksturo priekšnoteikumi un jābūt skaidrai idejai par to, kā pēc dialoga tiks strādāts ar ierosinājumiem un pausto viedokli.

Diskutējamie jautājumi

- *Kāds ir mūsu lēmumu pieņemšanas regulējošais process?*
- *Vai pilsoņu dialogs veido daļu no lēmumu pieņemšanas pamata?*
- *Kāds būs mūsu regulējošais process, ja pilsoņu dialogs būtu dabīga tā daļa?*
- *Par kādiem jautājumiem būtu jābūt pilsoņu dialogam?*

Dialoga process

Informācija

Līdzdalības pamata veids, kas rada priekšnoteikumus citām formām; vienvirziena komunikācija, kas var būt vizuāla, verbāla vai rakstveida.

Konsultācija

Līdzdalības veids, jo tas ļauj paust viedokli par jautājumu pirms lēmuma pieņemšanas.

Dialogs

Iepriekš pieņem savstarpēju domu, ideju un viedokļu apmaiņu. Dialogam vajag vairāk laika nekā konsultācijai, un dalībniekiem ir jāvar ietekmēt dienas kārtību un rosināt jaunus jautājumus.

Ietekme

Līdzdalība, kas nozīmē, ka dalībnieki var būt iesaistīti plānošanā un izpildes aktivitātēs.

Līdznoteikšana

Nozīmē, ka pilsoņi zināmā mērā var piedalīties lēmumu pieņemšanā. To var darīt balsojot, jo balsij ir noteicējas ietekme pār pieņemamo lēmumu. Tas var nozīmēt arī to, ka pilsoņiem/lietotājiem ir pilnvaras pašiem noteikt visu vai daļu budžeta.

Diskutējamie jautājumi

- *Kāda ir mūsu organizācija attiecībā uz pilsoņu dialogu?*
- *Kādi resursi ir mūsu rīcībā?*
- *Kas ir jāuzlabo?*
Kā organizācija uztver pilsoņu dialoga priekšrocības?

Metodes izvēle

Tas ir pilsoņu dialoga nolūks, bet ne metode, un tas nosaka, vai dialogs būs vai nebūs sekmīgs. Ja nolūks ir, piemēram, palielināt pilsoņu līdzdalību vai uzticēšanos politiķiem, ir svarīgi izvēlēties metodes, kas koncentrējas uz dialogu, t.i., divvirzienu komunikāciju, kurā piedalās abas puses, kuras ir ieinteresētas gan runāt, gan uzklaut vienai otru. Tālāk ir norādīti piemēri.

- *Izveidot tikšanās vietas dialogam ar pilsoņiem*
- *Noskaidrot pilsoņu uzskatus*
- *Izpētīt apstākļus*
- *Noskaidrot attieksmi un vērtības*
- *Veicināt pilsoņu interesi par līdzdalību demokrātijas procesā*
- *Veicināt pilsoņu ietekmi demokrātijas procesā*
- *Paplašināt pilsoņu zināšanas par politisko sistēmu*
- *Veicināt politisko lēmumu likumību un pilsoņu izpratni par politiskajiem lēmumiem*

Kā būtu jāizmanto rezultāti

Ir svarīgi noteikt dialoga mērķi, un vienlīdz svarīgi jau plānošanas posmā ir arī precizēt to, kā tiks izmantoti rezultāti, kāda ietekme būs pilsoņu uzskatiem un cik tie būs nozīmīgi, vai rezultātus plānots izmantot kā pamatu konkrētam darbam vai lēmumam vai kā vadlīnijas būtiskiem aspektiem.

Veidi, līdzdalība un metodes

Saistībā ar pilsoņu dialogu pastāv daudz dažādu terminu un jēdzienu, bet vairākums nenorāda uz to izmantošanu. Piemēram, atvērto durvju pasākums var nozīmēt jebko, sākot ar lekciju un beidzot ar diskusiju. Interesanti ir tas, kuras grupas ir uzaicinātas, kā tiek plānota tikšanās, kāds ir tās saturs un kā to īsteno. Dažādām metodēm ir nepieciešami dažādi resursi, un izvēloties metodi, ir jāņem vērā, kādi laika, naudas, zināšanu un kompetences resursi ir pieejami.

Pirms pilsoņu dialoga sākšanas ir jābūt skaidrai izpratnei par to, kā tiks izmantoti rezultāti un kāda būs dokumentēšanas prakse, kā dalībniekiem tiks sniegta atgriezeniskā saite un kā notiks izvērtēšana.

Ņemiet vērā, ka iespēja piedalīties ir jānodrošina ikvienam neatkarīgi no vecuma vai, piemēram, kustību ierobežojumiem.

Tikšanās veidi	Mērķauditorija
Atvērto durvju pasākumi	<i>Personas, kas izvēlas atnākt; daudz vietas īpašām interesēm.</i> Atvērto durvju pasākumus var rīkot kā publiskas sesijas, konsultācijas, atvērto durvju dienu un nākotnes darbnīcas. Tikšanās vieta neietekmē to, kuras metodes tiek lietotas. Atvērto durvju pasākumiem vajadzētu iepriekš noteikt tematu ar konkrētiem jautājumiem, par ko dalībnieki ir informēti vai kas ir jāpārrunā. Dalībnieki tiek uzaicināti, izmantojot reklāmu vai tiešu aicinājumu.
Pilsoņu birojs Politiku kafejnīca Tikšanās ar politiķiem	<i>Nepastāv reprezentatīvas izlases; bieži īpašu interešu pārstāvji vai personas, kas ierodas.</i> Visu šīs pilsoņu dialoga veidu pamatā ir nosacījums, ka politiķi iepriekš paziņo par savu ierašanos konkrētā laikā un vietā vai arī viņi ierodas vietā, kurā ir daudz cilvēku. Pati tikšanās vieta ļauj izmantot dažādas metodes, un līdz ar to tai ir dažāds mērķis.
Politiski izsniedz uzaicinājumus.	<i>Ne reprezentatīva izlase,</i> ko izmanto, lai uzzinātu, ko konkrēta grupa domā, vai lai sasniegtu grupu, kas parasti nav politiski iesaistīta. Tā kā politiķi paši aicina asociācijas, grupas, skolas, darba vietas, pētniecības personu lokus utt., viņi var aktīvi atlasīt grupu, kas pēc viņu domām pretējā gadījumā nepiedalītos politiskā debatē. Pretēji atvērto durvju pasākumiem, te pilsoņi atrodas savā ierastajā vidē.
Pilsoņu padomes, pilsoņu komisijas Konsultatīvas pilsoņu iestādes konsultāciju grupa	<i>Neliela grupa, reprezentatīvas izlases ambīcijas</i> Pilsoņu komisiju var uztvert kā maza formāta pilsoņu darba grupu. Šī metode ir balstīta uz to, ka tiek izveidota neliela skaita statistiski atlasītu personu grupa, kam ļauj lemt par iepriekš noteiktu sociālu jautājumu. Vairāku dienu garumā un moderatora vadībā komisija saņem informāciju, uzklauša novērotājus un ekspertus, pēta pamatā esošo informāciju un diskutē, lai visbeidzot nonāktu pie kopēja atzinuma. Vēl grupas tikšanās var notikt vairākas reizes, neaizņemot tik daudz laika, lai pārrunātu iepriekš saņemtu informāciju un iepazītos ar to. Un vēl var izveidot konkrētu grupu, kas var konsultēt iepriekš noteiktā laika periodā.
Mācību braucieni	<i>Atkarīgs no apmeklējuma galamērķa.</i> Mācību brauciens var ietvert darba vietu, skolu, organizāciju vai citu tādu vietu apmeklējumu, kurās ir nepieciešams gūt ieskatu kādā aktivitātē vai satikt personas konkrētā vidē.
“Karstās” tālrunu līnijas	<i>Personas, kas izvēlas piezvanīt; daudz vietas īpašām interesēm.</i> Veids, kādā pilsoņiem sniedz iespēju paust viedokli un uzdot jautājumus. Tālruna līniju pieejamība un zvanu pieņemēji tiek paziņoti plašsaziņas līdzekļos vai tīmekļa vietnēs.
E-demokrātija Facebook Tērēšana	<i>Personas, kas aktīvi meklē dialoga iespējas</i> Internets var darboties kā fizisku tikšanās vietu alternatīva, bet ne visi tam var piekļūt. Paši tehniskie risinājumi neietekmē nedz demokrātiju, nedz dialogu, bet tie var kalpot kā pilsoņu dialoga atbalsts un rīki.

Papildu tikšanās veidi

Izskaidrotās metodes pieļauj tikšanās/diskusijas starp pilsoņiem un politiķiem vai citiem pārstāvjiem, un abos gadījumos šie dalībnieki vēlāk uzņemas iniciatīvu par dialogu. Pastāv metodes, kurās politiķi vai citi pārstāji dažādos veidos “pasūta” informāciju no pilsoņiem, bet faktiski dialogā nepiedalās. Šādas metodes var būt daļa no pilsoņu dialoga vai papildināt pilsoņu dialogu.

Metodes	Mērķauditorija
Mērķgrupas	Reprezentatīvs risinājums ir iespējams , ja vairākas mērķgrupas saņem vienus un tos pašus jautājumus. Mērķgrupas ir veids, kā rīkot grupu intervijas, kurās 5–10 cilvēku pārrunā konkrētu tematu intervētāja vadībā. Mērķis ir gūt labumu no dažādas cilvēku pieredzes par konkrētu jautājumu. Ja ir vairākas mērķgrupas ar vieniem un tiem pašiem jautājumiem un dalībnieki tiek atlasīti reprezentatīvi, arī rezultātus var uzskatīt par reprezentatīviem. Mērķgrupas nav demokrātijas līdzdalības instruments, bet tās var izmantot šādā kontekstā.
Pilsoņu darba grupa Pastāvīga pilsoņu darba grupa	Reprezentatīvas izlases iespējamība atkarībā no dalībnieku skaita. Liels skaits pilsoņu (parasti tie ir vairāki simti), lai iegūtu statistiski reprezentatīvu izlasi un pēc tam rastu atbildi uz konkrētu un ierobežotu jautājumu. Grupu var uzaicināt uz diskusiju, prezentācijām divu vai trīs dienu garumā; tā ir iespēja konsultēties ar nozares ekspertiem utt. Pēc tam grupa var mainīt savu nostāju. Atbildi uzskata par tādu, kas pārstāv lēmumu, ko vairākums pilsoņu pieņemtu konkrētā situācijā. Metodes īstenošanai nepieciešami daudz resursu un ļoti skaidrs jautājumu kopums. Vide ir jāpielāgo, lai vēlētus pārstāvjus iekļautu vienlīdzīgā dialogā ar darba grupu. Pastāvīga pilsoņu grupa ir metode, ar ko uz statistikas pamata tiek atlasīta liela pilsoņu grupa, lai tā darbotos kā atsauces grupa. Grupas pārstāvji individuāli nepārtraukti sniedz konsultācijas par dažādiem jautājumiem. Starp grupas dalībniekiem dialogs netiek veikts.
Viedokļu aptaujas	Reprezentatīva izlase Viedokļu aptaujas var būt anketas, ko izplata reprezentatīvai iedzīvotāju izlasei.

Īstenošana

Ir svarīgi, lai dalībnieki pilnībā pārzinātu kontekstu, kādā tiek veikts dialogs, lai zinātu, vai rezultātā tiks pieņemts lēmums un kāds ir grafiks. Lai dialogs būtu sekmīgs, ir jāzina jautājumi, kas jāuzdod piemērotā brīdī, un dalībniekiem ir jāatvēl laiks diskusijai, lai viņi apzinātos, ka viņiem ir iespēja ietekmēt procesu pirms lēmuma pieņemšanas, kā arī jāgādā, lai viņi būtu informēti par lēmuma pieņemšanas procesu.

Pilnīga informācija liecina par to, kādam jābūt tikšanās veidam. Pielāgojiet to dalībnieku skaitam, akustikai un tikšanās veidam un izvēlieties norises vietu, kas ir pieejama personām ar kustību traucējumiem.

Teatralizēts stils un darba grupas ir piemērotas informācijas sniegšanai, tikšanās pasākumam kafejnīcā vai pie apaļā galda, ja vēlaties aicināt uz dialogu. Ja vēlaties gan sniegt informāciju, gan īstenot dialogu, ir ieteicams visu sagatavot grupu darbam.

Pārbaudes kritēriju saraksts — sagatavošanās

Kas piedalās?

Kāds ir dialoga mērķis?

Kas būtu jāuzaicina?

Vai tiks uzaicināti visi, kurus jautājums ietekmē?

Vai ir konkrētas grupas, kas īpaši jāuzmeklē?

Kā jāveido uzaicinājumi?

Kas izvēlas jautājumus?

Kas uzņemas iniciatīvu par dialogu?

Kādi ir jautājumi?

Kas lemj par dienas kārtību?

Kāda ir dienas kārtība?

Kāda konteksta daļai ir jābūt dialogam?

Kādam jābūt dialoga iznākamam?

- Lēmums
- Ideju tveršana
- Viedokļa noskaidrošana

Kāds ir plāns līdz lēmuma pieņemšanai?

Vai dalībnieki ir informēti par jautājumu?

Pārbaudes kritēriju saraksts — atgriezeniskā saite un izvērtējums

Kā būtu jādokumentē tikšanās?

Kas atbild par dokumentēšanu?

Kā dalībniekiem tiek sniegta atgriezeniskā saite?

Vai dialoga mērķis tika sasniegts?

Vai ieradās pareizie dalībnieki?

Vai dalībnieki ir informēti par to, kas notiek pēc dialoga norises?

Kas notiek ar dialoga rezultātu?

Kurā procesa posmā tiks iekļauts dialoga rezultāts?

Kas izdevās labi?

Kas neizdevās labi?

Ko var secināt no dialoga?

Šī dokumenta pamatā ir paraugprakse, ko īsteno šādas organizācijas un pašvaldības: Sveriges Kommuner och Landsting, Būtškirka (Botkyrka), Bostade (Båstad), Burosa (Borås), Jislavēda (Gislaved), Hāninge (Haninge), Kungsbaka Udevalla (Kungsbacka Uddevalla) un citas.

Šis projekts tika finansēts ar Eiropas Komisijas atbalstu. Šī publikācija [paziņojums] atspoguļo vienīgi autora uzskatus, un Komisijai nevar uzlikt atbildību par tajā ietvertās informācijas jebkuru iespējamo izlietojumu

